

**Nagovor soproga predsednice Republike Slovenije dr. Aleša Musarja
ob otvoritvi razstave KONS-TR3 Konstrukcija nove ere**

Ljubljana, 11. 10. 2023

Velja govorjena beseda!

Spoštovana kuratorka ter ustvarjalke in ustvarjalci razstave, cenjeni predstojniki sodelujočih ustanov, drage prijateljice in prijatelji naše kulturne dediščine!

Dovolite, da vsem tule zbranim najprej prenesem pozdrave predsednice republike, ki je še na poti z obveznosti v tujini in mi je zaupala, da jo danes tu zastopam. Mi je pa tudi dala proste roke, da povem povsem svoj pogled na pomen arhitekture Edvarda Ravnikarja v času njegovega ustvarjanja in refleksijo na sedanost. Zato jo odvezujem odgovornosti za mnenja in stališča, ki se morda komu utegnejo zdeti vprašljiva.

Tako kot slikarstvo, kiparstvo in druge zvrsti umetnosti je tudi arhitektura hkrati umetniški izraz in zrcalo družbe. Leto arhitekta, ki je odločilno vplival na zunanjo podobo nekega obdobja, slavimo na Trgu Republike, na kraju, ki ga je Ravnikar morda celo najbolj zaznamoval. Hkrati s krajem pa je Ravnikarja potrebno umestiti tudi v čas. Ta razstava je namreč tudi dokument časa in načina dela pred desetletji. Danes, ob računalniški podpori, se zdi skoraj nemogoče ročno zrisati vse skice, načrte in dokumente, ki si jih tu lahko ogledamo. Tudi delo na gradbišču je potekalo precej drugače kot danes, bolj ročno in manj mehanizirano, kot lahko vidimo na dokumentarnih posnetkih. Pa so tudi na ta način nastajale stavbe, ki niso le vrhunec arhitekturnega oblikovanja tistega časa, ampak so tudi tehnološko izjemno napredne.

Lahko smo veseli sodelovanja pri retrospektivnem pogledu na Ravnikarjevo oblikovanje novega Trga Republike med našimi institucijami, ki ohranjajo kulturno dediščino - ZVKD in Zgodovinskim arhivom Ljubljane – in Zavodom za Gradbeništvo, ki ponudi pogled na tehnološko zgodovino in vrednost tega kompleksa. Ta razstava utrjuje tudi umestitev novjših stvaritev v slovensko kulturno dediščino, tudi iz let, ki se jih še sami spomnimo.

Na 60. in 70. leta gledajo nekateri z nelagodjem zaradi takratnega družbenega sistema. Dovolite, da predstavim morda nekoliko drugačno perspektivo tistega časa, ki sem ga doživljal kot otrok in Ljubljančan ter spoznaval tudi preko pripovedovanja generacije svojih staršev.

Ureditev novega, državnega centra Ljubljane je povsem primerno gledati tudi kot izraz tedanje samozavesti Slovenije, ki je z ustavo 1974 dobila tisti pravni temelj, na osnovi katerega je bil z amandmaji leta 1989 tlakovana pot v samostojnost. Iz prve roke lahko povem, da je oblikovanje upravnega središča Slovenije tako dojemalo tudi tedanje vodstvo. Kot izraz državnosti Slovenije, tedaj še znotraj Jugoslavije. Projekt žal ni bil dokončan, kot je zamišljen, saj stolpnici, v katerih bi morala dom najti institucije, ki jih danes imenujemo ministrstva, nista zrasli do načrtovane višine. Tako ni tistega pravega občutka Ljubljanskih

vrat, ki bi v vsebinsko celoto povezala zakonodajni dom v današnjem parlamentu s sedežem vodstva vlade.

Če dodam še, da je bil del razmišljanja umestitev novo formiranega predsedstva republike v palačo narodnega in prirodoslovnega muzeja, je simbolna škoda še toliko večja. Povrhu vsega bi s tem že davno dobili novi zgradbi obeh izjemnih muzejskih institucij, kar bi se glede njunega pomena in utesnjenosti res moralo zgoditi že davno. Morda, celo kar verjetno, bi ju oblikoval prav Ravnikar. Tako pa je zadnji dodatek kompleksu novega centra Slovenije Cankarjev dom. Zelo primeren zaključek kompleksa, sicer, v smislu arhitekture in simbolike, ki je kulturo pripeljala v samo srce slovenske državnosti. Tako, kot jo v svojih srcih tudi dojemamo. Kot centralni in neločljivi del naše narodne biti.

Ampak tudi od otvoritve Cankarjevega doma je minilo že 40 let. To bi nam moralo dati misliti. V vsem tem času ni bilo nobene zares velike investicije v kulturno infrastrukturo.

Kar nekaj krpanja in dodajanja, tudi z nemajhnimi stroški, ampak niti davno načrtovanega NUK 2 še nimamo.

Dovolite mi nekoliko ostro oceno: kot država nismo dovolj ambiciozni. V bistvu lahko celo rečemo, da sploh ni čutiti, da je Slovenija naša država, ki si zasluži vse attribute, ki ji pritičejo. Upam si reči, da v 30 letih ni opaziti vizije, volje in ambicije, da bi se Slovenija resnično izkazala kot država. Po obdobju velikih političnih dosežkov samostojnosti in članstva v Evropski uniji ostajamo v mrtvem teku. Lahko naštevam ozkosrčne malenkostnosti, ko gre že za osnovne zunanje znake državnosti, od vsakokratnih debat o službenih vozilih do neobstoja državne rezidence. Ampak to so mali znaki bistveno večje težave: pomanjkanja ambicioznosti vodstva, ko gre za našo državnost. Ne gre toliko za pomanjkanje denarja.

Že samo s tistimi nekaj 100 milijoni, ki so bili po nepotrebnem zapravljeni v TEŠ 6, bi lahko postavili celo novo muzejsko mesto, če bi se tako odločili, kot so se na primer naši sosedge na Madžarskem.

Kaj lahko pokaže naša samostojna Slovenija? Mnogo lepše urejeno Ljubljano? Ampak to je zasluga lokalne skupnosti.

Velikanu arhitekture Franku Lloyd Wrightu je pripisana izjava: »predpogoj za dobro arhitekturo je dober naročnik«. Kaj torej lahko samostojna Slovenija pokaže po več kot 30 letih obstoja kot tisto, kar je naročila svojim arhitektom, naj zanjo ustvarijo? Wright, Le Corbusier, Pei, Hadid, pri nas pa Fabiani, Plečnik in Ravnikar so veliki arhitekti tudi zato, ker so imeli naročnike velikih javnih projektov. Ravnikar je lahko tu ustvaril to, kar vidimo danes, ker se je Slovenija v 70-ih letih začela obnašati kot država.

Nikoli ne bomo vedeli, če smo imeli nekje novega Ravnikarja, ker nam vlade vodijo mali ljudje brez vizije in državniške ambicioznosti. Slovenija si zasluži več. Ni dovolj, da slavimo Edvarda Ravnikarja, kar delamo zelo upravičeno.

Poskrbeti moramo, da bodo tudi njegovi nasledniki lahko pustili pečat, ki bo zaznamoval naš čas. Danes, tu in zdaj bi morala nastajati kulturna dediščina naših potomcev. Zato naj bo ta razstava hkrati spomin na izjemne dosežke izjemnega arhitekta ter opomnik za prihodnost.